

Niet meedoen en ontmaskeren

Zondag 15 augustus 2021

Lezen: Jesaja 35:8 & Efeziërs 5:11-20 (preektekst: vees 11)

Geliefde gemeente,

Paulus de apostel op wiens naam de brief aan de christengemeente in Efeze staat, gaat in zijn rondzendbrief de gelovigen in die grote stad helpen met hoe zij kerk- en christen kunnen zijn in de praktijk van alledag.

Maar hij is niet meteen begonnen bij praktische issues. Nee, hij is begonnen met een soort recapitulatie, een soort samenvatting van wie zij zijn, als kerk, als christen. Hij begon bij het heilsplan van God, en bij de inzet van Jezus Christus, en bij het doorgaande werk van de Heilige Geest en bij het wezen van de christelijke gemeenschap, en hoe je daar omgaat met elkaar.

Maar goed, het wordt steeds concreter naar mate de brief vordert.

En nu heeft een hedendaagse christelijke prediker, pastor of leraar het in ons deel van de wereld niet makkelijk om daarin zomaar mee te komen. Ook in de eigen christelijke gemeenschappen niet.

Want wij houden er niet zo van om iets voorgeschreven te krijgen. En wij houden er ook niet zo van om ergens op aangesproken te worden.

Dat is de atmosfeer die we in- en uitademen. Zeker in Nederland, maar het is in brede zin de atmosfeer van onze westerse moderniteit. Verlichting is immers dat je uit je onmondigheid weg stapt en zelf je verstand gaat gebruiken en je niet zomaar aan gezag onderwerpt. Was dat niet wat de verlichtingsfilosoof Immanuël Kant opschreef in zijn opstel: *Was ist Aufklärung?* Wat is verlichting?

Nu was Kant in de 18^e eeuw nog niet gelijk van het soort dat hij God en de kerk daarmee meteen wilde opdoeken. Maar er

werden wel forse stappen gezet op de weg van de zelfbeschikking en autonomie. Daar zit ook zeker een bevrijdende kant aan. Want in een hiërarchische standenmaatschappij waren het al te zeer de adellijke landsheer, of de kerk, of de notabelen geweest die verordeneerden hoe wij dachten, deden en geloofden.

Maar er zit ook *tricky* kant aan dat pad van zelfbeschikking en autonomie, namelijk dat wij ons vrij gaan voelen om allemaal maar onze eigen waarheid en werkelijkheid, voorkeuren en smaken, gedragingen en gevoelens op eenzelfde soort niveau te plaatsen. Want ja: ieder mag er op haar of zijn eigen manier tegen aan kijken, toch? Wie ben jij dat jij mijn gedachten, mijn geloof of mijn gedrag zou willen beoordelen? Zolang ik een ander daarmee niet expliciet in de weg zit, pijn doe of beschadig, is er toch niks aan de hand? En niet aankomen met kwetsen als vorm van pijn doen of beschadigen. Dat telt niet. Dat is vrijheid van meningsuiting, vrijheid van levensexpressie. Als jij je ergert aan mijn uiterlijk, kleding, grote mond, humor, levensstijl, kleur haar, rijkdom, recreatieve sexgedragingen of middelengebruik, complottheorieën, politieke voorkeur, of *whatever*, maar ik blijf met mijn vingers van jou en van iedereen af en ik blijf binnen de grenzen van de wet qua bedreigingen, laster en discriminatie, nou ja, dan is dat alles jouw probleem. Doei.

Inmiddels hebben we daar een mooie maatschappelijke theorie van gemaakt, die noemen we postmodernisme. Er is niet één overkoepelende waarheid, ook die van de moderniteit niet, ook die van de wetenschap niet, dus ieder mag zijn eigen waarheid hebben, en het gaat er vooral om elkaar te respecteren. De ander in haar of zijn waarde laten. Je mag zijn wie je bent. Dat kan heel spiritueel en psychologisch worden verheven, maar ook heel plat en materialistisch worden uitgenut: lekker je zelf kunnen zijn.

En nou moet er dus niet iemand van de kerk, of van het voorouderlijke gespuis (zoals mijn kinderen het een keer noemde) of van de politiek, of iemand van een andere stroming

in de kerk of in de politiek met ons in gesprek willen gaan over wat wij nu eigenlijk vinden en doen, en al helemaal niet ons gaan vertellen hoe het moet, of ons op ons vestje gaan spugen, als we misschien iets verkeerd doen of zeggen. In diens ogen dan. Daar houden wij niet van. En zo blijven we allemaal in ons eigen bubbletje.

Dus hoe moet dat nu?

Want Paulus schrijft wel dit: neem geen deel aan de vruchteloze praktijken van de duisternis, maar ontmasker die juist (vs 11). Ik geloof niet dat wij ons er onder uit kunnen manoeuvreren door te zeggen: ach ja, *das war einmal*. De dominees en de ouderlingen, de bisschoppen en pausen, apostelen en profeten, de synodes en professoren: die vertelden het ons allemaal wel, maar nu niet meer. Op zijn best zullen we het nog welwillend aanhoren en vervolgens onze eigen conclusies trekken, maar op zijn ergst werpen we het meteen van ons. Genoeg trauma's rond christelijke, gereformeerde, katholieke, evangelische of reformatorische keurslijven. Religieuze leiders, ook christelijke, overspelen in hun machtsuitoefening over de gelovigen meer dan eens hun hand. Dan keert de wal van zelf een keer het schip. Zo iets maken wij ook nog steeds wel mee in de massale afkeer van de mensen van vandaag tegen kerk en christendom. Laten we maar onder ogen zien.

En natuurlijk: zo *in abstracto*: wie zou er geen amen op zeggen: dat je moet stoppen met duistere praktijken en ze moet ontmaskeren. Zeker, als wij dan maar het programma mogen bepalen, wat wij toch vooral definiëren als 'duister'. Laten ze dat nou eens aanpakken.

Maar Paulus heeft het dan gehad over drie dingen: over de seksuele moraal, over hebzucht en over taalgebruik. Tja, heb het daar nou nog eens over in de kerk. Dat moet ieder toch voor zichzelf zo'n beetje uitzoeken, waar de grenzen liggen? Of misschien speelde dat wel in Efeze, maar speelt dat nou nog zo, bij ons? Nee natuurlijk niet, niet zó. En in een gemeenschap met veelal oudere mensen zal de animo om op allerlei

manieren seksueel actief te zijn anders liggen, dan in groep jongeren. En als je maatschappelijk actieve leven er grotendeels opzigt, ja dan ben je overgeleverd aan het pensioen of het vermogen dat je hebt, en valt er nog weinig aan ambities te realiseren op het vlak van het vergaren van rijkdom. En taal, ach hoe vaak staan wij nog in de kantine of op het veld, of in het café, of op een personeelsfeestje of zitten we te rammelen op een toetsenbord om de wereld eens even ongezoeten onze waarheid te melden?

Maar toch, het zijn wel echte issues, nog steeds, nietwaar? Seksuele moraal, hebzucht en taalgebruik. En misschien zijn het ook wel de prioriteiten van God: liefde, intimiteit en de waardering van de lichamelijke van de ander en van je zelf. Matigheid in het je toe-eigenen van bronnen van geld en genot, want in een wereld die nu eenmaal grenzen kent, gaat dat altijd ook ten koste van de mogelijkheden van anderen, of ten koste van al het leven dat ook ruimte behoeft.

Moet jij vandaag, ook onder christenen, eens een echt open en eerlijk gesprek proberen te voeren over seks of over bezit, of over een verantwoorde leefstijl in allerlei opzicht, zonder dat het heel snel verzandt in, nou ja laten we er maar over ophouden, want jij denkt er zo over en ik denk er zus over, en laten we elkaar maar in onze waarde laten.

En zeker, we mogen blij zijn met keurslijven die achter ons liggen, maar zijn we in al onze zogenaamde vrijheden, en mogelijkheden van nieuwe vormen van welvaart na de oorlog en na de globalisering van de wereldhandel, het reizen en de communicatie misschien ook doorgeschoten? Dus ja, opnieuw nadenken over grenzen aan de groei en grenzen aan de vrijheid en ook grenzen aan de particuliere rijkdom, denk ik zo. Want juist de grenzenloosheid leidt tot afgodendienst, zo brengt Paulus naar voren, zowel ten aanzien van de seksuele moraal als ten aanzien van de hebzucht. (Ef. 5:5).

En ook Paulus heeft het dan over 'verlichting', net zoals onze westerse cultuur het daarover heeft in het spoor van Immanuël

Kant. Maar hij bedoelt iets anders. Jullie zijn 'verlicht' door de Heer, zegt Paulus. Hij citeert een hymne, die slaat op de opstanding en op de christelijke doop als teken daarvan. Wakker worden, is opstaan uit de duisternis en het licht van de nieuwe morgen tegemoet gaan. Christus zal over jullie lichten. In Romeinen 6 brengt Paulus dat in verband met de christelijke doop: het ondergaan in het water en het er weer uit opkomen, is als opnieuw geboren worden in het licht van een nieuwe dag. Je legt af de werken van het duister en je gaat in nieuwheid van leven verder. En dan zegt hij het hier twee keer: dan gaat in die 'verlichting' om het toetsen van wat de Heer welbehagelijk is, om het uitzoeken van wat de positieve bedoeling van God met jouw en mijn leven is (vs 10, vs 17).

Wordt vernieuwd in uw denken, zo zegt hij het in Romeinen 12, opdat ge moogt erkennen wat de wil van God is, het goede, welgevallige en het volkomene. Ook hier in Efeze noemt hij drie dingen als vruchten van het licht: goedheid, gerechtigheid en waarheid (vs. 9)

Uw woord is een lamp voor mijn voet, en een licht op mijn pad (Psalm 119:105). Gods Woord, dat is hoe God zich laat kennen zoals Hij is voor ons, in Jezus Christus, dat is ons licht. Vervolgens zijn de begrippen waar Paulus mee strooit, zoals als liefde en vergeving, verzoening en vrede, barmhartigheid en dankbaarheid, waarheid, rechtvaardigheid en goedheid, als je ze maar vult vanuit wat je ervaren hebt van God en van Jezus, prima concreet toe te passen in ons leven. Zeker als je dat doet in een onderling zoekend gesprek met medechristenen en in een biddende houding. Paulus zegt immers: 'onderzoekt', 'tracht te verstaan', wat de wil van God is, samen met alle heiligen. Niet: dicteer of bemoei terwijl je zelf buiten schot blijft.

Nou nog even dat 'ontmaskeren'. Wat is dat nu eigenlijk, en waar moet dat gebeuren en hoe? Je zou kunnen denken, dat de kerk opgeroepen wordt om aan de kaak te stellen wat er allemaal mis is, buiten, in de wereld. Zoals mensen dat in het algemeen eigenlijk best graag doen. Aan de schandpaal

nagelen, onderste steen boven, hoe meer ophef hoe beter, onderzoeksjournalistiek, klokkenluiden. En we kunnen dat - meer dan ooit - zelf, via internet en via sociale media. En wie zal zeggen, dat er niet iets goeds in zit: de Pieter Omtzigt's en Peter R. de Vriezen en Navalny's van deze wereld, die corruptie en machtsmisbruik, of rechterlijke dwalingen aan het licht brengen. Maar er zitten ook makkelijke kanten aan, de kant van kwaadspreken, veroordelen, *cancelen* heet dat tegenwoordig, of nepnieuws lanceren op basis van een gerucht, of na een vage verdenking.

Het is opvallend dat Paulus een woord gebruikt, dat in het verdere van het Nieuwe Testament vooral gebruikt wordt om orde op zaken te stellen in de eigen gelederen binnen de kerk. In de Pastorale brieven komt het een paar keer voor in dat verband. In de brief aan de gemeente van Laodicea in Openbaring 3 komt het voor. En denk aan Matteüs 18 waar Jezus vertelt hoe je dat nu moet aanpakken als je denkt dat een medegelovige echt in de fout aan het gaan is of verkeerde keuzes aan het maken is. Ga eerst zelf met haar of hem praten, neem dan iemand mee, en meldt het pas daarna aan anderen en aan de gemeenteleiding, als al jouw bezorgdheid tot niks leidt. En met dat ik dit aansnijd, voelen we ons al op het gladde ijs van wat vroeger de kerkelijke tucht heette. Daar gaan we toch niet weer aan doen? Elkaar terecht wijzen? Ons bemoeien met andermans leven?

Maar ja, wat dan? De andere kant op kijken, als iemand in of uit jouw kerk in de fout gaat, met foute grappen, discriminatie, dronken agressie, zakelijke kunstjes, vreemd gaan, apert verkwistende of ongezonde leefstijlen, onderdrukkende manipulatie, verslavingen, machtsmisbruik. Het komt allemaal voor, ook onder kerkmensen.

Maar dan is het misschien van belang nog eens te kijken hoe je dat nou doet. Paulus zegt: wat door het *licht* ontmaskerd word, dat komt openbaar en dat heeft de power om licht te brengen in de situatie. Dus niet: onze hang om af te rekenen, maar het licht van Christus is de veronderstelling achter een heilzaam

gesprek. En daar zit altijd de mogelijkheid van rehabilitatie in, van omkeer, van vernieuwing. Er wordt niet afgerekend in de kerk, maar er wordt geheeld. Niet door wat fout is onder het tapijt te vegen of te verdonkeremanen, maar door open en eerlijk te spreken met elkaar, vanuit het besef: wie zonder zonde is, werpe de eerste steen. Dat vraagt naast eerlijkheid vertrouwen. Geen afrekencultuur, maar welwillendheid. Geen witwasserij, maar ook geen afbranderij. In professionele omgevingen doen ze vaak aan intervisie. Dat je moeilijke beslissingen of casussen bespreekt met vakgenoten, op een gelijkwaardig niveau, ook wanneer jij het misschien niet zo goed deed. Dat vraagt onderling vertrouwen. Maar dan kan het ook eerlijk.

Alles wat ik in verband met deze preek de afgelopen week heb overdacht komt eigenlijk neer op deze vraag: waar is nog het eerlijke en open gesprek van christenen onderling, een soort christelijke intervisie, zonder meteen anderen de maat te nemen, maar ook zonder snel te verzanden in onderlinge nietszeggendheid. Het gesprek, het beraad om met elkaar te zoeken naar wat de wil van God is voor ons dagelijks leven. Het gesprek om elkaar nog eens te bevragen op hoe we het hebben gedaan in ons leven of hoe we het nu doen. En om elkaar ook nog eens te kunnen wijzen op mogelijke verbeter- of veranderpunten. In hoe we tegen dingen aankijken en waar we ons druk over maken. Zonder dat het wordt gezien als een inmenging in interne aangelegenheden. Misschien moeten we het in alle onschuld nog weer eens proberen, onder achterlating van de mogelijke trauma's van vroeger.

Hoe dan ook, Paulus houdt ons voor: doe dan niet mee aan de vruchteloze praktijken van de duisternis, maar ontmasker ze veeleer.

Amen.

Zingen: Gezang 841: 1,2 ('Wat zijn de goede vruchten')